PEYGAMBERİMİZ (ASM) ÇOCUKLARA NASIL DAVRANIRDI?

ESMADA ÇOCUK

NURİYE ÇELEĞEN

TİMAŞ

SÜNNET EĞİTİMİ ÇOCUKLARA NE KAZANDIRIR?

Sünnet eğitiminin ebeveyne ve çocuğa bakan yönleri vardır. Bu eğitim ile ebeveynin çocuğuna yönelik bütün davranış ve iletişimi ibadet haline gelir. Bu, ebeveyne verilmiş bir ahiret ücretidir. Dünyevî olarak da kendisini mutlu edecek, güzel ahlâklı çocuk yetiştirmesidir ki bu da dünyanın en büyük mutluluğudur.

Sünnet eğitiminin ikinci yönü çocuğa bakan yönüdür. Bu konuda öne çıkan bazı hususları şöyle sıralamak mümkündür:

1. Çocukların asil olmalarını,
2. Şahsiyetli olmalarını,
3. Mutlu olmalarını,
4. Özgüvenli olmalarını,
5. Kabiliyetlerinin ortaya çıkmasını,
6. Toplumda sevilen ve sayılan biri olmalarını,
7. Dinî emirleri kolaylıkla hayata geçirebilmelerini,
8. Nefret, kin, kıskançlık gibi kötü huylardan uzak olmalarını,
9. Güzel ahlâklı olmalarını,
10. İyi bir kul olmalarını,
11. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin gibi insanlar olmalarını,
12. Anne babaya asi olmamalarını sağlar.

Son madde çok çok önemlidir. Çocuk eğitimi ile çocukların nefsinin terbiyesi başlamaktadır. Bu süreçte bazen davranışlarımızla onları kırgın, kızgın, inatçı hale getirerek nefislerini güçlendiririz. Onları asi olmaya alıştırırız. İslami kesimde hep çocuğun anne babaya asi olmamasına vurgu yapılır. Oysa Peygamberimiz şöyle buyurmuştur:

"Çocuğunun kendisine iyi davranmasında ona yardımcı olan babaya Allah rahmetini bol kılsın."*

Peygamberimizin bu hadisine göre ebeveynin çocuğunu kendisine asi edecek davranışlardan kaçınması gerekmektedir. Sünnet pedagojisinin en önemli inceliği budur. Ebeveyn öncelikle çocuğu iyi davranışlarla kendine isyan etmeyen, yumuşak huylu bir evlat edecektir. Bu çok önemlidir. Çünkü çocuğun anne babaya itaat duygusuna alışmasının bir arka ciheti vardır. Anne babaya itaate alışan çocuk Allah'a ve peygamberine de kolaylıkla itaat eder. Emre uyar. İsyan duyguları uyandırılmış çocuk, ebeveynine olduğu gibi Rabbine de asi olur. Anne babaya bu derece itaate vurgunun arkasındaki hikmet aslında budur. Onun için de öncelikle ebeveyn, çocuğun isyan duygularını iyileştirmek zorundadır. Ebeveyn, özellikle de baba, öncelikle çocuğunu kendisine asi etmemekle yükümlüdür. Bu bakımdan ebeveyn, çocuktan itaat beklemekten ziyade çocuğu asi etmemekten sorumludur. "İyilik yapmaları hususunda çocuklarınıza yardımcı olunuz. İsteyen, çocuklarını itaatsizlikten kurtarabilir." Peygamberimizin bu tavsiyesi de çocuk ile güzel iletişimin yolunu göstermektedir. Peygamberimizin bu konudaki vurgusu yalnız

* *el-Câmiu's-Sağîr,* 4, 29

ahiret amaçlı değildir. Anne babaya asi olan, onlarla güzel iletişim kuramayan çocuk, hayat boyunca hiçbir şeyle dengeli iletişim içerisinde olamaz.

Şu noktanın altını önemle çizmek gerekir. İslami çevrelerde hep ebeveyn hukuku anlatılır. Bu anlatım çoğu kez çocuğu korkutma tarzında olurken ebeveyni de çocuğa kayıtsız şartsız hükmetme konumuna getirebilmektedir. Oysa ebeveynin çocuğa davranışının da bazı sınırları olmalıdır. Ebeveyn kötü davranışları ile çocuğunu sıktığı, üzdüğü, onun hayatında olumsuz etkiler bıraktığı kadar çocuk tarafından sıkıntıya uğratılır. Bu, ilahi adaletin dünyadaki yansımasıdır. Bunun içindir ki öncelik çocuğun terbiyesi değil, ebeveynin çocuk yetiştirecek olgunluğuna gelmesi için kendi nefsini terbiye etmesidir.

Peygamberimizin eğitiminde itaatsiz çocuk yoktur. Ebeveynin asileştirip isyan ettirdiği çocuk vardır. Kucaklarımıza verilen melekleri isyan ile şeytanlara kaçırtmamak, ebeveynin öncelikli gayesi ve duası olmalıdır.

Her çocuk bir çekirdektir. Ebeveyn güneş, su, hava olabilirse çocuktaki huy çekirdekleri hayat bulur. Ebeveyn yumuşaklıkla güneş, merhametle hava, şefkatle su olabilirse çocuğun huy çekirdeklerinde esma çiçekleri açar. Yeter ki ebeveyn, çocuğuna güneş, hava, su olabilsin. Peygamberî davranış çocuğa bu üçlüyü ulaştırma sırrı ve duasıdır.

Büyüdüğünüzde içinizde çekişen huysuz, mızmız, şikâyetçi birisi varsa o içinizde ağlayan çocukluğunuzdur. Çocukluk duyguları iyileşmeden tam bir yetişkinliğe erişilmez, tam bir mutluluk olmaz. Aslında sünnet pedagojisi

insan-ı kâmil pedagojisidir. Nefis terbiyesinin çocukken başlatılması, nefsi asi etmemenin yolu, yordamıdır.

ÇOCUK EBEVEYN

Çocuk eğitiminde gözden kaçan en büyük sorun, ebeveynin çocukça davranışlarıdır. Peygamberimiz, çocuğun dünyasına girmek için ebeveyne "Çocuğunuzla çocuklaşın" buyurdu*. Ebeveyn bunu yapmaktan ziyade çoğu kez çocuğunun karşısında çocuklaşmaktadır. Çocukla anlaşamamak, çocuk kalmış ebeveynliktir. Sünnet pedagojisi ebeveyne manevi kemalat kazandırırken onun çocukça davranışlarını da gidermektedir. Çünkü ebeveynin çocuğuna karşı çocukça davranışlarının temelinde sabırsızlık vardır. Sünnet pedagojisi ebeveyne öncelikle sabır kazandırır.

Ebeveyn, çocuğunun karşısında çocuk olduğunu çoğu zaman anlamayabilir. Bunu kendindeki bazı davranışları gözlemleyerek fark edebilir. Bunlar Peygamber Efendimizde olmayan davranışlardır:

Dövmek, bağırmak, azarlamak, kızmak, çocuğun isteklerine önem vermemek, çocuğu yakınlarına şikâyet etmek, çocuğu dinlememek veya söylediklerine aldırış etmemek...

Bunlar ebeveynde görülen çocukça davranışlardır. Bağırmak, kızmak, çocuğa kötü söz söylemek, onun duygularını düşünmemek bütün bunlar üzerine düşünmemiz gereken davranışlarımızdır. İçimizde saklı kötü duyguları

* Deylemî, III, 513

çevremizde tepki görmekten, ilişkilerin kesilmesinden çekindiğimiz için diğer insanlara yansıtmayabilir ama çocuk için böyle bir durum olmadığını düşünürüz. Çocuk o an bizi terk ederek tepki göstermez. İçine atar ama unutmaz. Davranışlarımız onda hem huy olarak kalıcı olur hem de büyüdüğünde o davranışlarımız eninde sonunda bize döner.

Sünnet pedagojisinde bu davranışlara asla yer yoktur. Büyüklere ve büyüklüğe ait olmayan bu haller çocuğun ruhunda iz bırakır. Kemalat yolcusu olan başkasına kemalat kazandırır. Bu en çok anne baba için geçerlidir.

PEYGAMBERİMLE ÇOCUK YETİŞTİRMEK

Peygamberimizle çocuk yetiştirmeye niyet etmek ebeveynin öncelikli olarak çocukça davranışlarını gidermesi demektir. Bunun için bu çalışmada yorumlar, kurallar şeklinde bir yol izlemekten ziyade Peygamber Efendimizin dünyasına girmek öncelikli yol haritası oldu. Onun hayatından olaylara dayalı anlatımla kimi zaman dıştan onu seyretmeye, nasıl davrandığını izlemeye, o davranışta kendimizi bulmaya; kimi zaman da onun ellerinden tutup orada yaşıyor gibi olayı hissetmeye gayret ettik.

Son zamanlar uzman yardımı almak artık her ebeveyn için kaçınılmaz hale geldi. Elbette bu faydalıdır. Biz burada bu desteklerin birincisi olarak Peygamber Efendimizin eğitim metodunu hatırlatıyoruz. Çünkü "Sünnet Pedagojisi" Rabbanîdir. Her çocuğun ruhuna ve fıtratına uyan eğitim metodudur.

Çocukluk hatıra toplamaktır. Çocukken topladığımız sevgi dolu hatıralarla bina edilir hayat. Çocukluk en güzel tecrübe edinme zamanıdır. Peygamberimiz çocukluğun bu güzel yönünü yaşattı etrafındaki çocuklara.

Peygamberimizin çocuk eğitimi uzun uzun metot bildirimi değildir. Onun bir davranışının, bir cümlesinin içerisinde, bir çocuğun hayatı boyunca psikolojisini güzelleştirecek, onu onaracak pek çok şey bulmak mümkündür.

Allah, Peygamberimizi kendisi terbiye ederek tüm insanlığa kusursuz eğitimin modelini göstermiştir. Bu terbiye yalnız huy olarak düşünülmemelidir. Edep, bütün davranışları içerisine alır. Konuşma, yeme içme, uyuma, insan ilişkileri hayatın her anındaki her davranış ve huy edebi oluşturur. Allah'ın, Peygamber Efendimize öğrettiği edebi tüm davranışların geneli olarak düşünmek gerekir. Bu bakımdan Peygamber Efendimizin eğitim metotlarını şu şekilde düşünebiliriz:

Allah, çocukla muhatap olsaydı nasıl olurdu?

Allah, bir çocukla konuşsa nasıl konuşurdu?

Allah, çocuğu nasıl severdi?

Allah, çocuğu nasıl eğitip terbiye ederdi?

Allah, çocuğa nasıl davranırdı?

İşte bu "nasıl"ların karşılığı Peygamber Efendimizin çocuklarla ve kendi çocuklarıyla olan davranışlarında mevcuttur. Peygamberimizin çocuğa davranışını Allah'ın çocuğa davranış şekli olarak görmeli ve onun çocuklara

nasıl davrandığını öğrenip çocuklarımıza o şekilde davranmalıyız.

Peygamberimizle çocuk eğitimine karar veren ebeveyn, çocuğun eğitiminde zorlanmayacaktır. Çocuğunu eğitirken yorulduğunu düşünmeyecektir. Yorulsa bile bu yorgunluk ona yılgınlık vermeyecektir. Sabır toplayacaktır. Çünkü yaptığı her şey Peygamberinin davranışlarıdır. Sünnet, bir olayın ve anın içinde Peygamberi düşünmektir. Düşündüğün ve onun gibi davrandığın an Peygamberimiz o olayın içerisine yansımaktadır. O zaman çocuğunun eğitiminde zorlanan ebeveyn rahatlayacaktır. Çünkü ellerinden tutan, yanında olan birisi vardır. Yardım alıyor, destek görüyordur. Yalnız değildir. En kıymetlisini en kıymetli ile yetiştirmektedir. Bu düşünceler çocuğu büyütürken hem en büyük manevi destektir hem de ebeveyn için mükemmel bir terapidir.

Ne mükemmel ebeveyn ne mükemmel çocuk vardır. Hepsi kemalat yolcusudur. As**ı**l olan mükemmele tutunabilmektir. Mükemmel ebeveyn olabilmek güzel ahl**âk ile** mümkündür. Bu ahlâk sahibi de yalnız Peygamberimizdir.

Hakikat birdir ama hakikate giden yollar çoktur. Peygamberimizin sünneti o hakikat yolunun en kısası ve Rabbanî olan**ı**dır. Eğitimde her yol, her metot herkese uygun gelmeyebilir. Sünnetin Rabbanî oluşu onu her huya, herkese uygun kılmıştır.

Bu yolun tek anahtarı "Peygamberimiz ne yapmıştı, nasıl davranmıştı?" niyeti ile onu öğrenmeye çalışmaktır. Uygulamak, her zaman niyet ve öğrenmekle başlar.

Önemli Not: Bu çalışmada Peygamberimizin hayatından olayların altında yorumlar yapılmıştır. Bu yorumların yalnızca bir kişinin o andaki bakışı ve çıkarımı olduğu unutulmamalıdır. Peygamberî hal mucizedir. O olaya onun bakışı ile yani sünnet diyerek baktığımızda aynı olayda herkes kendi derdine çare bulabilir. Çünkü sünnet, mucizenin Peygamber Efendimizin davranışlarında devam etmesinin adıdır.

Bediüzzaman Hazretleri bunu ifade için her bir nebevî haslet olan peygamberi halin mucize olduğunu söylemektedir. Bu mucizeler Peygamberimizin halinde, tavrında, ahlâkında devam etmektir. Sünnet, bu mucizeleri hayatımıza çekme şifresidir.

Olaylara yapılan yorumlar bu mucizevî hikmeti yakalamaya çalışmaktır. Hikmetî bakış yalnız yazılanlarla kısıtlı değildir. Her sünnetin içerinde en az yüz bakış vardır. Esma adedince hatta her bir esmanın tecellisi adedince hikmet vardır. Sünnet, Rabbanî bakış olduğu için Allah her ebeveyne kendi ihtiyacı olan bakışla baktırır, onun ihtiyacı olanı hikmet ile okutur.

PEYGAMBER EFENDİMİZİN ÇOCUKLARA DAVRANIŞLARINDAN BAZI TESPİTLER:

Peygamber Efendimizin çocuklarla davranışlarından bir kısmını şöyle sıralamak mümkündür:

1. Çocukları Peygamber sevgisi ile yetiştirmek.

2. Kur'an-ı Kerim'i küçük yaşta öğretmek.

3. Çocuğu yedi yaşında namaza başlatabilmek.

4. Dua etmek.

5. Bağırmamak.

6. Ağlatmamak.

7. Sevmek, yemin ile sevmek. Sevdiğini sık sık söylemek.

8. Çocuğun seni sevmesini beklememek, çocuğa kendini sevdirmek.

9. Öpmek.

10. Saçlarını okşamak.

11. Kucaklamak.

12. Sevgi davranışlarını toplum içerisinde de yapmak.

13. Yumuşak davranmak.

14. Değer vermek. Onun değerli olduğunu hep hatırlatmak. Çevreye de değerli olarak yansıtmak.

15. Çocuğa çocuk gibi değil büyük gibi saygın davranmak. Etraftan da bu şekilde davranış beklemek.

16. Sesli dua etmek. Çocuk kendisine nasıl dua edildiğini duymalı. Bu dua çocuğa öyle olması için telkin gibidir.

17. Kızmamak.

18. Öfkelenmemek.

19. Asla ama asla hiç dövmemek. Çocuğa vurmanın ahiret kısassı olduğu bilincini çok ciddi edinmek.

20. Çocuğun sahibi değil çocuğun Allah'ın emaneti olduğu duygusunu ciddi şekilde edinmek.

21. Emir vermemek.

22. Onlarla oyun oynamak.

23. Şakalaşmak.

24. Lakap takmamak.

25. Küçümsememek.

26. Alay etmemek.

27. Yaptığı hatalarda suçlamamak. Suçluluk duygusu ile ona aşağılık kompleksi vermemek.

28. Muhatap almak.

29. Her olumlu isteğine cevap vermek. Cevap verilmeyecek isteklerde susturmamak, bastırmamak. Uygun yollarla çocuğu memnun etmek.

30. Ağlarken yalnız bırakmamak. Susuncaya kadar ilgilenmek.

31. İltifat etmek.

32. Çocuğuna karşı cömert olmak.

33. Hediyeler vermek.

34. İlk yenilecek şeyleri çocuğa tattırmak.

35. Başka çocuklarla kıyas etmemek.

36. Çocuğu fiziki olarak güzel bulmak.

37. Her konuda kardeşler arası eşit davranmak.

38. Büyük küçük kardeş ayrımı yapmamak.

39. Merhametle davranmak.

40. Çocukları ziyaret etmek. (Torunlar ve diğer akrabalar veya tanıdık çocuklarını.)

41. Güzel isim vermek.

42. Kötü anlamlı isimlerle çağırmamak.

43. Onları üzebilecek şaka yapmamak.

44. Şaka ile bile olsa çocuğa yalan söylemekten kaçınmak.

45. Çocukları aldatarak onlara bir şey yaptırmamak.

46. Birlikte namaz kılmak.

47. Toplum içerisinde onları övmek.

48. Toplum içinde küçük düşürücü her türlü söz ve fiil ile olan davranıştan kaçınmak.

49. Dinlemek.

50. Çocuğa suç atfetmemek.

51. Çocuklara güvenmek.

52. "Sen yapamazsın" tarzında özgüven giderici konuşmamak.

53. Sorumluluk vererek onore etmek.

54. Yalancılıkla suçlamamak.

55. Başarı için daha küçüksün dememek.

56."Konuşmayın, gürültü yapmayın, sessiz olun" diye ikazlarda bulunmamak.

57. "Sen ne bilirsin, henüz çocuksun" dememek.

58. Çocukları özel sözcüklerle sevmek.

59. Elbiseleri ve oyuncakları ile ilgilenmek.

60. Mutlaka ama mutlaka oyunlarına katılmak.

61. El ele yağmurda yürümek.

62. Koşu yarışı yapmak.

63. Küçükken sırtında namaz kılmak.

64. Beddua etmemek.

65. Çocuklar arasında birini üstün tutmamak.

PEYGAMBERİMLE ÇOCUK YETİŞTİRİYORUM

"Çocuklarınızı üç hususta yetiştirin:
Peygamber sevgisi, Ehl-i Beyt sevgisi, Kur'ân kıraati."

Hz. Muhammed (asm) el-Münâvî, I, 226

GÜZEL AHLÂK SEVMEKLE BAŞLAR

Allah, Peygamber Efendimizi çok sevdi. Tüm âlemleri onun sevgisi için yarattı. Her şeyi o sevginin nurundan yarattı. Sevgi görünmez kılındı. Çünkü sevgiyi görmeye takat getirilemezdi. Onun için bazı kavramlar soyut oldu. Soyutları, soyut olan duygular hissedebildi. Varlığın görünürlük kazanması sevgiye verildi. Sevgi olmazsa hiçbir şeyin görünmeyeceği gerçeği bilindi.

Sevgi ilk yaratılandı. Yaratılan her şeyin özünde muhabbet vardı. Allah, neden Peygamber Efendimizi herkesten ve her şeyden çok sevmişti. Onu öncelikli kılan neydi? Şüphesiz ki onun güzel ahlâkıydı. Kâinatın yaratılmasını sevgiye bağlarız. Sevginin bağlandığı asıl temel de ahlâktı. Kâinat, güzel ahlâkın görünmesi için yaratılmıştı. Bunun içindir ki ahlâk da sevgi gibi görmeye takat getiremeyeceğimiz için soyut olarak kaldı. İnsan, suret ve siret olarak tanımlandı. Sureti göz, sireti ise kalp gözü görür oldu. İşte Allah, vücut gözümüzün görmeye takat getiremeyip kalp gözüne görünen ahlâkı sevdi. Çünkü güzel ahlâk, Rabbimizin esmasından ve onun kaynakları olan sıfatlarından, onun da esası olan Zatının özelliklerinden gelmekteydi. Ahlâk, insanı ya Rabbine götüren ya da Rabbinden uzaklaştırandı. Huy, insan olmanın biricik sırrı oldu.

Allah'ın Peygamber Efendimizi niçin çok sevdiği böylece ortaya çıktı. Peygamber Efendimiz, insanlar içerisinde ahlâkı en güzel olandı. O öyle bir güzellikti ki soyut olduğu halde somut varlığı var etmişti. Yaratılışla şu belirlendi:

Güzel ahlâk varlığa hizmet ederken kötü ahlâk da varlığı yok ediciydi. Kötü ahlâk örtendi, kapatandı.

Yaratılışta önce güzel ahlâk sevildi. Böylece insan kalbinin sevme yönü, sevginin temeli de öğrenilmiş oldu. Sevmek, ahlâk ileydi. İnsanın suret ve siret olarak ayrılan yönünün sevme ciheti de belirlendi: Nefis sureti, kalp sireti sevecekti. Ahlâka ait olan sevgi hakiki sevgiydi. Diğer sevgiler mecaziydi. Onun için mecazi sevgilere geçici, hakiki sevgilere kalıcı olma kaderi verildi.

Güzel ahlâk, insan olmanın esası olurken anne babanın çocuklarına güzel ahlâk edindirmesi öncelikli vazifesi oldu. Ebeveyne düşen, çocuğa güzel ahlâk vermenin ötesinde, güzel ahlâk ile doğan çocuğu doğru davranışlarla eğiterek onun ahlâkını bozmamaktı. Çünkü Allah'a yakınlık gibi insanlar arasındaki muhabbet de güzel ahlâk ile idi. Güzel ahlâk her insanın ilk yaratılış sırrındaki gibi nuruydu. Her şey, özellikle insan, ilk yaratılmadaki Nur-u Muhammedî (asm) ile bütünlük halinde yaratılmıştı. İnsan o bütünlüğe ahlâkını güzel eyledikçe yakınlaşırdı. İnsaniyet güzel ahlâk ile görünürlük kazanırdı. Güzel ahlâk olmazsa insanın tüm değerleri karanlığa düşerdi. Kabiliyetleri yeşermezdi. Ya da değer kazanmazdı. Güzel ahlâkı olmayan insanın ilk cezası sevilmemekti. Çünkü ahlâkı güzel olmayanı Allah ve Resulü sevmemekteydi. Sevmek ve sevilmek insanın en büyük rızkıydı. Ahlâkı güzel olmayan kişiler gerçek manada kimseyi sevmediği gibi, sevgi ile de karşılık göremezlerdi. Sevgi açlığı çekerlerdi. Çünkü bütünlüğü kaybetmişlerdi. Güzel ahlâkı için yaratılan bir zatın ahlâk sırrından uzaklaşmışlardı. Sevgi

de güzel ahlâka bağlanmıştı. Yaratılışı formüle edecek olursak şu üç kelime çıkardı: varlık, ahlâk, muhabbet...

Peygamberimiz, "Rabbim beni terbiye etti,"* derken Rabbanî terbiyeyi bize öğretti. Ne idi Rabbanî terbiye? Esmanın yansımasıydı. Bu terbiyenin şifresi ebeveynin özellikle çocuğun terbiyesinde perde olmamasıydı. Yanlış davranışlar ile çocuğun esmaya açılan duygularını kapatmamasıydı. Belki de bunun içindir ki Peygamberimiz ebeveyn etkisinden uzak büyütülmüştü. Kırılmamış, yıpranmamış, terütaze, fıtrata uygun her duygusu selim olan çocuğun dünyevî perdelerle örtülmeden ilk yaşlarını geçirmesini sağlarsak daha doğrusu onun selim fıtratına perde olmazsak çocuğun güzel ahlâk rızkı bereketli olacaktı.

***

Allah, güzel ahlâkı sevdi. Tüm esmâ-i hüsnâ önce duygularda yansıdı. Duygularımızda esmanın hal olmasına, davranış olmasına, huy olmasına ahlâk dendi. Böyle olunca da insan esma esma güzelleşti.

Çocuk yetiştirmede aradığımız şey Allah'ın isimlerinin çocuğumuzda hal olup huy olmasıydı. Esma ile çiçek açmalarıydı. Peygamberimizin sünneti tüm esmayı ahlâk olarak hissedebilmemizin ikramıydı. Onun için güzel ahlâkımız kadar ahirette ona yakın olacaktık. Çünkü güzel ahlâkımız kadar esmaya ayna olurduk. Esmaya ayna olduğumuz kadar da tüm esmayı ruh aynamızda yansıtabilirdik. Böylece de hakikat-i Muhammediye (asm) sırrına yakınlaşırdık.

---

* el-Münâvî, *Feyzü'l-Kadir*, 1:224

Huy soyuttur, yansıması da soyuttur. Her huyun kokusu vardır. Huylarda esma çiçekleri açmazsa o huylar kötü kokacaktır.

O biliyordu. Güzel ahlâk, esmâ-i hüsnânın ta kendisiydi.

Aynaydı O (asm), tüm esmâ-i hüsnâ'ya...